

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 78.

Koosolek 6. veebruaril 1919 Toompea lossi Valges saalis,
Tallinnas.

Koosolek kell 4 p. l.

Koosolekust võtavad osa 37 maanõunikku: J. Lasn, K. Saral, H. Raudsepp, J. Parik, A. Kurrikoff, Joh. Kurvits, Hans Roos, Jul. Seljamaa, K. Baars, P. Pöld, K. Parts, K. Ast, Victor Neggo, F. Mikkelsaar, T. Kuusik, J. Koort, M. Meos, J. Raamot, J. M. Ainson, P. Johanson, Ed. Kansmann, J. Kärner, A. Veiler, Max Bock, A. Birk, J. Reintam, H. Pöhl, O. Strandmann, K. Grau, K. Virma, T. Laur, K. Päts, H. Kruus, A. Oinas, J. Temant, A. Kohver, H. Riiberg.

Koosolekut juhatab esimees K. Parts.

Protokollki kirjutab sekretäri abi H. Raudsepp.

P ä e v a k o r d :

1. Soome Valitsuse tervitusteogramm Maapäevale.
2. Ajutise Valitsuse komissaride seadus II ja III lugemisel.
3. Sõjaväljakohtute kohta antud Aj. Val. määruse („Riigi Teataja“ nr. 6) muutmise ettepanek.
4. Asutava Kogu kokkukutsumise küsimus.
5. Valitsuse kokkuseade küsimus.
6. Linna ja maakonna omavalitsuse valimiste küsimus.
7. Asutava Kogu valimisseaduse § 1. ja § 41 muutmise seadus I, II ja III lugemisel.
8. Maapäeva kokkukutsumise korra kinnitamine.

1. Tervitused.

Maapäeva esimehe abi P. Pöld loeb Soome valitsuse telegrammi tõlke Maapäevale ette. (Vaata lisa nr. 1.)

Koosolekut hakkab juhutama esimehe abi P. Pöld.

2. Ajutise Valitsuse komissaride seadus II ja III lugemisel.

Juridilise komisjoni aruande kannab ette mn. K. Grau.

Üksikute punktide kaupa hääletamisel võetakse §§ 1, 2 ja 3 esimese lugemise redaktsionis vastu.

§ 4 võetakse punktid 1, 2, 3 ja 4 muutmata vastu.

§ 4 punkt 5 võetakse vastu juridilise komisjoni parandusega. (Vaata lisa nr. 2.)

§ 4 punkt 6 võetakse vastu juridilise komisjoni redaktsionis ühes siseministri parandusega, et nimetatud ametnikka võib komissar ajutiselt tagandada oma äranägemise järele, valitud ametnikkude kohta aga siseministrile ettepanna ajutiseks tagandamiseks jne. (Vaata lisa nr. 2.)

Teised paragrahvid võetakse muutmata vastu esimese lugemise redaktsionis.

Mn. K. Ast: Meie, sotsialdemokratid, oleme komissaride instituudi vastu. Kuna aga administrativ kohtud veel ei funktsioneerid ja omavalitsuse esitajad ei ole korralikult saanud tööle asuda, lepime selle instituudi kui häda-abinõuga, kuid ainult siis, kui komissaridelt distsiplinarja administrativ-surve avaldamise võimalus täielikult ära võetakse. Komissaride seadus praegu ettepanekul kujul on parem kui esialgne, kuid täielikku rahuldust ta ei paku, sellepärast hääletab meie fraktsion selle seaduse vastu.

Mn. A. Birk leiab, et komissaride seadus ettepanekul kujul komissaride võimu sedavõrd ära piirab, et omapäisusega enam talitada ei saa. Selles mõttes hääletab rahvaerakond seaduse poolt.

Mn. J. Seljamaa: Uue seaduse järele ei saa enam ühtegi omavalitsuse ametnikku kohtuta tagandada, tööerakond hääletab seaduse poolt.

Mn. J. Parik: Maaliit hääletab seaduse poolt.

Kogu seaduse eelnõu võetakse II lugemise järele hääleteenamusega 4 hääle vastu-seismisel vastu.

Koosolek otsustab komissaride seadus kolmandale lugemisele võtta.

Mn. J. Reintam teeb § 4 punkt 6 kohta redaktsionilise paranduse sõna „valla“ kõrval tarvitada ka „alevi“.

Ettepanek võetakse vastu. Ajutise Valitsuse komissaride seadus võetakse III lugemisel hääleteenamusega 4 hääle vastuhääletamisel vastu. (Vaata lisa nr. 3.)

3. Sõjaväljakohtute kohta antud Ajutise Valitsuse määrus („R. T.“ nr. 6) muutmise ettepanek.

Juridilise komisjoni aruande kannab ette mn. K. Grau.

Ta teatab, et komisjon on otsustanud seaduseelnõu mitte ette panna, vaid kannab ette järgmise resolutsiooni. (*Vaata lisa nr. 4.*)

Mn. K. Ast: Resolutsion on kokku seatud Maapäeva enamuse soovide kohaselt. Komisjon segab kaks asja ära: väljakohtute alla kuuluvate süütegude kindlaksmääramise ning kohtu alla andmise korra. Meie astusime selle vastu välja, et väljakohtud ülemaalisteks on saanud. Maapäev on meie seaduse-eelnõude tagasilükkamise ja Valitsuse tagasiastumise palve mitte vastuvõtmisega väljakohtute tegevuse heaks kiitnud. Juridilise komisjoni teine põhjendus, et tarvis enne „sõjategevuse piirkonna mõiste“ ära määrata ja siis alles termini tarvitada, on otsustatud. Alles nüüdsama võtsime komissaride seaduse vastu, kus „sõjategevuse piirkonna“ termini tarvitamine. Aga et parem on siiski Valitsust kohustada määrusi revideerima, kui asja kalevi alla jätta, hääletab sotsialdemokraatide fraksion resolutsioni poolt.

Mn. A. Birk: Väljakohtute tegevus oli üheks põhjuseks, mis Maapäeva kokkuleku tarviliseks tegi. Aeg oli liig lühike, et kindlat seadust välja töötada. Rahvaerakond nõuab, et väljakohtute tegevust piirataks ja hääletab komisjoni ettepaneku poolt.

Mn. J. Seljamaa: Tööerakond peab väljakohtute kohta käivate seaduste ümbertöötamist tarvilikuks ja hääletab resolutsioni poolt.

Minister O. Strandmann teatab, et Valitsusele on ette pandud sooviavaldus vastuvõetav.

Juridilise komisjoni resolutsion võetakse ühel häälel vastu.

4. Asutava Kogu kokkukutsumise küsimus.

Mn. K. Parts: Asutava Kogu kokkukutsumise asjus ei ole valimiste Peakomitee kindlale otsusele jõudnud. Olukord, milles valimisi toimetada, ei ole selgunud. Sõda kestab edasi, piirid ei ole kindlad. Raske on sõja liini läheduses kihutustöö ja koosolekute vabadust maksta panna. Võrumaal on veel vaenlane sees. Petserimaa ei ole veel vabastatud. Osalised valimised, mis praegu võimalikud, ei ole soovitatavad. Asutava Kogu Peakomitee, kõike seda arvesse võttes, paneb ette valimiste tähtaegade kindlaksmääramist endiselt Peakomitee ja Maapäeva Vanematekogu hooleks jätta.

Mn. J. Seljamaa arvab, et seisukorra kohta peaks sõja võimudel selgust muretsema ja kui eeltingimised olemas, valimisi välja kuulutama. Kõneleja tõstab

küsimuse üles, kas Asutava Kogu liikmete arvu ei peaks mitte 120 peale tõstma, sest et meil nüüd Petserimaa juurde tuleb. Asutavas Kogus peaks rohkem liikmeid olema, kui harilikus parlamendis. Paneb ette valimisseaduse §§ 1 ja 41 sellekohaselt muuta.

Mn. A. Birk: Rahvaerakond toetab ettepanekut. Meil ei olnud varem arvesse võetud ka Saaremaa, mis okkupeeritud.

Mn. O. Strandmann: Küsimus ei ole päevakorras, meie ei saa seda vormilistel põhjustel arutada. Ka sisuliselt ei ole Asutava Kogu liikmete arvu suurendamiseks tarvidust.

Mn. K. Ast: Kui Maapäeva istumistjärk mitte täna ei lõpe, toetaksin mn. J. Seljamaa ettepanekut ja nõuaksin seda rutulisuse korras arutamisele võtta.

Mn. J. Raamat: Küsimust ei saa vormilistel põhjustel arutamisele võtta.

Koosolek otsustab mn. J. Seljamaa ettepanekut päevakorra viimase punktina üles võtta ja Asutava Kogu valimiste tähtaja üle läbirääkimisi edasi jätkata.

Mn. K. Ast: On halb, et Peakomitee ei ole mingit kindlat ettepanekut tähtpäevade kohta teinud. Kuid valimistega peaks ruttama. Ebamäärane välispoliitiline seisukord nõuab, et meie maa rahukongressi kestes oma tahtmise kindlalt avaldaks. Ka sisepoliitilised põhjused sunnivad meid Asutava Kogu kokkukutsumisega ruttama. Maapäev ei ilmuta enam maa meeleolu, vahepeal on nii palju sündinud ja üle elatud. Tehnilised raskused, milledest kõneles mn. K. Parts, ei tohi takistuseks olla. Ainult valimisteagse kihutustöö vabadus tuleb kindlustada. Kõneleja juhib tähelepanemist selle peale, et meil sõjatsensuri kõrval ka poliitiline tsensur katseid teeb. Asutava Kogu valimised tulevad välja kuulutada.

Mn. K. Saral: Kõikidel on soov, et Asutav Kogu kõige kiiremalt kokku tuleks. Kuid on põhiusi, mis viivitama sunnivad või mitte ei luba küsimust praegu otsustada. Meie sõjaväed on alles peale tungimas, kuid lootused on kõige paremad. Võime küsimuse vist kõige lähemal ajal otsustada.

Mn. V. Mikkelsaar: Kui Saksamaa kõigi rahutuste peale vaatamata Asutava Kogu valimised läbi viis, siis võime ka meie seda. Ei maksa paremaid aegu ootama jääda. Asutavat Kogu ongi selleks tarvis, et loomulikku olukorda luua.

V. Neggo: Saaremaal ootab igauks Asutava Kogu kokkukutsumist.

Mn. K. Virma teeb ettepaneku, Asutava Kogu valimisi 6., 7. ja 8. aprillil ära pidada.

Mn. V. Mikkelsaar: Panen ette Asutava Kogu valimisi toimetada 30., 31.

märtsil ja 1. aprillil. Asutava Kogu kokkustumise päevaks määrata 8. aprill.

Mn. K. Saral paneb rahvaerakonna poolt järgmise resolutsiooni ette: „Praegust sõjalist seisukorda riigi piirides silmas pidades, leiab Maanõukogu kindlat valimise tähtpäeva mitte võimalikuks veel ära määrata, vaid avaldab soovi nii pea kui võimalik seda ära määrata Vanematekogul ühes Asutava Kogu Peakomiteega.“

Hääletamisel võetakse mn. K. Sarali ettepanek 15 häälega 9 hääle vastuseisemisest vastu. Teised ettepanekud langevad ära.

5. Valitsuse kokkuseade küsimus.

Põllutööminister O. Strandmann annab seletust Valitsuse volitusel. Tühjad ministrite kohad ei ole veel mitte täidetud. Toitlusministri kohale on E. Aule nõusolekut avaldanud. Haridusministri kohale kutsub Valitsus J. Annusoni. N. Köstner, kes väljamaal, peab ministriks seni edasijääma, kuni tagasi tuleb, vastasel korral võiksid tehtud lepingud maksvuse kaotada. Kui Maapäev volitab, on Valitsus valmis täiendamist parteidega kokku leppides ette võtma.

Mn. J. Parik: Maaliit toetab Valitsuse ettepanekut.

Mn. A. Birk: Rahvaerakond ei ole suutnud veel seisukohta võtta.

Koosolek määrab fraktsionide läbirääkimisteks 10-minutilise vaheaja.

Peale vaheajaga juhatab esimehe abi J. Seljamaa.

Mn. P. Pöld kannab ette rahvaerakonna vormeli Valitsuse kokkuseade asjus:

„Ajutist Valitsust täiendatakse Maanõukogu istumistepäevade vaheaegadel parteide esitajatega kokku leppides võimalikult samadel alustel, mille põhjal kokkuleppe ministrium loodi.“

Kohtuminister J. Jaakson teatab, et Valitsus rahvaerakonna vormeliga ühineb.

Mn. A. Veiler: Tööerakond ühineb ettepanekuga.

Mn. K. Ast: Kuna meie ei tea, missuguseid järeldusi Valitsus Maapäeva läbirääkimistest teeb, siis ei võta sotsialdemokratide rühm hääletamisest osa.

Mn. H. Kruus: Sotsial-revolutsionärid ei võta koalitsiooni-valitsusest osa, niisama loobume ka hääletamisest.

Mn. P. Põllu resolutsioon võetakse kõigi koosolekul viibivate hääletajate (7 hääle erapooletuks jäämisel) vastu.

Koosolekut hakkab juhutama esimehe abi P. Pöld.

6. Linna ja maakonna omavalitsuse valimiste küsimus.

Läbirääkimistest, millest võtavad osa mn. K. Virma, V. Negro ja siseminister A. Peet, selgub, et niihästi Valitsus, kui ka Maapäeva liikmed tarvilikuks peavad omavalitsuse asutuste ümbervalimisi. Valdades on Valitsus juba valimiste korraldusi teinud.

Võetakse ühel häälel vastu J. Seljamaa (tööerakonna) ettepanek: „Maapäev tunnistab tarvilikuks, et Ajutine Valitsus kõige lähemal ajal meie linnades uued linnavalimised ette võtaks, praegust linnavalimiste seadust selviisil muutes, et valimistest ainult Eesti vabariigi kodanikud osa võtaksid.“

7. Eesti Asutava Kogu valimiseaduse § 1 ja § 41 muutmise seadus I, II ja III lugemisel.

Võetakse pikemate läbirääkimisteta vastu mn. J. Seljamaa ettepanek Asutava Kogu liikmete arvu 120 peale tõstmist rutulises korras arutamisele võtta.

Parandused võetakse esimesel lugemisel järgmiselt vastu:

„§ 1. Eesti Asutava Kogu on sajakahekümneliikmeline, valitav Eesti Vabariigi mõlemast soost kodanikkude poolt üleüldise, ühesuguse, salajase ja otsekohese hääletamise teel ning proportsionaalse esituse põhjal.“

§ 41. Nimekirjas ettepanevate kandidaatide arv ei või üle 120 olla.“

Mn. K. Ast'i ettepanekul otsustab koosolek tehtud parandusi ka II ja III lugemisel vastuvõetaks tunnistada.

Juhataja teatab, et päevakord läbi on.

8. Maapäeva kokkukutsumise korra kinnitamine.

Mn. A. Birk: On valitsenud niisugune kord, et iga kord, kui Maapäev koju läheb, ta uue kokkukutsumise korra ära määrab. Panen ette, et Maapäeva, kui tarvis, kutsu kokku Maapäeva eestseisus ühes Vanematekoguga, endises korras.

Koosolek otsustab seda volitust endises korras Maapäeva eestseisuse ja Vanematekoguga kätte jätta.

9. Valimised.

Juhataja teatab, et enne kui Maapäev laiali läheb, tuleb kodukorra järele koosolekute protokollide kinnitamise komisjon valida.

Protokollide kinnitamise komisjoni valitakse endised liikmed mn. H. Pöhl ja mn. A. Veiler.

Juhataja P. Pöld kuulutab Maapäeva istumistejärgu lõpetatuks.

H. Raudsepp (*allkiri*).

K. Parts (*allkiri*).

Jul. Seljamaa (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Tõlge.

Raskest survest vabastunud vennasrahvale saadab Soome Valitsus oma soojemaid tervitusi. Liitku eestlaste ja Soome vabatahtlike ühiselt valatud veri lähedalt ühte sama hõimu liikmed mõlemal pool Soome lahte ja saagu võimalikuks palju kannatanud Eesti rahvale viimati ometi vabalt tõestada oma rahvuslise iseolemise. Täname Maapäeva vennaliku tervituse eest.

Soome riigi nõukogu pääminister
Lauri Ingman.

LISA nr. 2.

§ 4 p. 5. süüdlasi ametnikka kohtu ehk distsiplinar vastutusele, valitud ametnikka kohtulikule vastutusele võtta.

§ 4 p. 6 eelmises punktis tähendatud vallaametnikka oma äranägemise järele ajutiselt ametist tagandada ja nende asemele ajutisi asetäitjaid määrata, linna ja maakonna omavalitsuse asutuste ametnikka aga siseministrile ettepanna ajutiseks tagandamiseks ja ajutise asetäitja määramiseks. Kui siseminister nii ka komissar on kohustatud pärast tagandamist asja viibimata kohtu arutamisele andma.

LISA nr. 3.

Seadus Ajutise Valitsuse komissaride kohta.

§ 1. Igasse Eesti Vabariigi maakonda määrab Ajutine Valitsus, siseministri ettepanekul, keskvalitsuse võimu ajutise esitajana oma iseäralise komissari.

§ 2. Ajutise Valitsuse komissari ülesandeks on selle järele valvata, et Vabariigis maksvad seadused ja valitsuse määrused ning korraldused kõigi ametiasutuste ja ametnikkude poolt täpisele rutulist täitmist leiaksid ning et ametiasutuste ja ametnikkude tegevus kindlates seaduslike piirides avalduks.

§ 3. Ametiasutuste ja ametnikkude all tuleb mõista kõiki vabariigi valitsuse

ja kohaliku omavalitsuse asutusi linnades, maakondades ja valdades ning alevites ja nende asutuste alla ehk juurde kuuluvaid ametnikka.

Täheendus: Kohtuasutused ei käi komissari järelevalve alla.

§ 4. Selle ülesande teostamiseks on komissaril õigus:

1. kõigi tema tegevuspiirikonnas olevate ja tema valve alla kuuluvate ametiasutuste asjaajamist ning ametnikkude tegevust omal algatusel ehk erakaebtuste peale revideerida;

2. neilt ametiasutustelt ja ametnikkudele asjaajamise ja tegevuse kohta teateid, seletusi ja tarvilikul korral ka protokollide ning otsuste ärakirju nõuda;

3. nende otsuste täidesaatmisi seisma panna, kui nad seaduslikkuse nõuetele ei vasta;

4. ametiasutustele ja ametnikkudele ette panna tarvilikka abinõusid käsitusele võtta korratuste kõrvaldamiseks ja ebaseadusliku tegevuse parandamiseks, siseministeriumile kõikidest tähelepanud korratustest ja ebategevusest kui ka käsitusele võetud abinõudest teada andes;

5. tarvilikul korral ametnikkude tegevuse kohta uurimist ette võtta ja hooletuses, ametikohuste täitmatajättnises, võimupiiridest üleastumises ehk muus ametikuritegudes süüdlasi nimetatud ametnikka kohtulikule ehk distsiplinaarvastutusele, valitud ametnikka kohutlikule vastutusele võtta;

6. eelmises punktis tähendatud valla ja alevi ametnikka ning linna ja maakonna omavalitsuse asutuste nimetatud ametnikka oma äranägemise järele ajutiselt ametist tagandada ja nende asemele ajutisi asetäitjaid määrata, linna- ja maakonna-omavalitsuse asutuste valitud ametnikka aga siseministrile ette panna ajutiseks tagandamiseks ja ajutise asetäitja määramiseks. Siseminister kui ka komissar on kohustatud pärast tagandamist asja viibimata kohtu arutamisele andma.

§ 5. Kui ametiasutuse või ametniku hooletu ehk kuritahtlik tegevus võib halvavat mõju avaldada sõjategevuse peale sõjategevuse piirkonnas, siis on komissar kohustatud peale tarvilikkude abinõude käsitamise ja siseministeriumile teatamise sellest ka veel kohalikul sõjaväe-ülemusele viibimata teatama ametniku karistuse alla võtmiseks seaduste järele.

§ 6. Ajutise Valitsuse komissar kuulub siseministeriumi ametkonda ja on kohustatud oma tegevusest vähemalt kord kuus siseministrile täielikku aruannet andma.

§ 7. Kaebtused komissari tegevuse peale antakse siseministrile seitsme päeva jooksul pärast selle korralduse teadaandmist, mille peale kaebtusi tõstetakse; need

kaebtused otsustab lõpulikult siseminister ühes selle ministriga, kelle ametkonna tegevuse kohta komissari korraldus käis, ja ringkonnakohtu esimees.

§ 8. Komissari juures asub büroo, mille kokkuseade ja sisemine korraldus komissari enese määrata jääb.

§ 9. Kulud, mis selle määruse täitmiseks tarvis, kaetakse riigikassa arvel siseministeeriumi kaudu.

LISA nr. 4.

Juridiline komisjon seaduse projekti sõjavälja kohtute kohta antud Ajutise Valitsuse määruse muutmise üle läbiharutades leidis:

1) et otstarbe, mida selles projektis kätte tahetakse saada, nimelt sõjavälja kohtute kui erakordse võitluse abinõu

tegevuse kitsendamine mitte kättesaadav ei ole, kui mitte mõlemad osad, materialne kui ka protsessualne seadus ei ole läbitöötatud ja kokkukõlasse viidud,

2) et materialne seadus, mis A. V. määruses sõjavälja kohtute kohta R. T. nr 6. välja on kuulutatud, puuduline, selgusetu ja vaba voli annab liig subjektiivlistele seaduse seletustele ja karistuse määramistele,

3) et sõjavälja kohtute tegevuse piirkond ja tarvitusele võtmise tingimised tulevad kindlasti äratähendada, mis ka sõjategevuse huvidest tingitud ja mitte ainult juridiliselt äramääratavad ei ole,

otsustas Maanõukogule ettepanna sooviavaldusega Ajutise Valitsuse poole pöörata uut seadust sõjavälja kohtute kohta välja töötada sellekohast Vene seadust ja ülemaltähendatud soovisid lähtekohaks võttes.